

ÖLÇME, DEĞERLENDİRME VE SINAV HİZMETLERİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

TÜRKİYE YÜZYILI MAARİF MODELİ ÖĞRENME ETKİNLİKLERİ

10. Sınıf TARİH

CEVAP ANAHTARI

İÇİNDEKİLER

TAR.10.2.4. Osmanlı Devleti'nin fethettiği topraklarda kalıcı olabilmek için izlediği politikaları sorgulayabilme

2

- a) Osmanlı Devleti'nin fethettiği topraklarda uyguladığı iskân ve istimalet politikalarına yönelik kaynaklardaki farklı bakış açılarının nedenlerine dair sorular sorar.
- b) Osmanlı Devleti'nin fethettiği topraklarda uyguladığı iskân ve istimalet politikalarına ilişkin kaynaklardaki bilgilerin sınırlılıkları hakkında çıkarım yapar.
- c) Osmanlı Devleti'nin fethettiği topraklarda uyguladığı iskân ve istimalet politikalarına yönelik kaynaklara dayalı çıkarım yapar.

TAR.10.2.5. Osmanlı Devleti'nin ilim ve irfan geleneğinin oluşmasında şehir, kurum ve şahsiyetlerin etkilerine dair fikirler üretebilme

9

- a) Osmanlı Devleti'nin ilim ve irfan geleneğini inceler.
- b) Osmanlı Devleti'nin ilim ve irfan geleneğinin oluşmasında şehir, kurum ve şahsiyetlerin etkilerini fark eder.
- c) Osmanlı Devleti'nin ilim ve irfan geleneğinin oluşmasında ilk Türk-İslam devletlerindeki benzer deneyimleri inceler.
- ç) Osmanlı Devleti'nin ilim ve irfan geleneğinin oluşmasında şehir, kurum ve şahsiyetlerin rolüne ilişkin fikir üretir.

KAYNAKLARDAKİ TARİH

Bu etkinlikte Osmanlı Devleti'nin fethettiği topraklarda uyguladığı iskân ve istimalet politikaları, farklı bakış açılarını yansıtan üç ayrı kaynak üzerinden verilmiştir. Kaynak I, Kaynak II ve Kaynak III metinlerini dikkatlice okuyunuz. Metinleri okurken her kaynağın yazarının kimliğini, bakış açısını, olayları ele alış biçimini ve vurguladığı ya da eksik bıraktığı noktaları dikkate alınız.

Kaynak I

BİR KRONİKÇİNİN BAKIŞI (XV. YÜZYIL)

Osmanlı sultanları, fethettikleri diyarlarda halka adaletle muamele eder; onların canına, malına ve namusuna zarar gelmemesi için büyük özen gösterirlerdi. Her beldenin kadısını, sipahisini ve subaşısını da adaletli davranmaları konusunda sıkı sıkıya tembih ederlerdi. Bu nedenle yeni fethedilen yerlerde halk, Osmanlı padişahlarının şefkat ve müsamahasını görerek yeni idareyi benimser; eski yöneticilerinin zulmünden kurtulduklarını düşünerek Osmanlı yönetimine gönüllü olarak katılırdı.

Sultanlar, fethedilen memleketlerde halkı yerinden yurdundan etmez; aksine onların üretime devam etmelerini teşvik eder, vergileri makul ölçüde belirler ve kimsenin incinmemesine dikkat ederlerdi. Bu sayede halkın gönlü hoş olur, memleketler bayındır hâle gelir; yollar güvenli, pazarlar canlı, tarlalar ise bereketli olurdu. Böylelikle Osmanlı Devleti kısa zamanda hem genişlemiş hem de yerli halkla sulh ve sükûnet içinde yaşamayı başarmıştır.

1. XV. yüzyıl kronikçisi, Osmanlı politikasını nasıl yansıtmıştır?

Kronikçi, Osmanlı yönetimini adaletli, halkı koruyan ve hoşgörülü bir idare olarak yansıtmıştır. Osmanlıların fethettikleri yerlerde halkın can ve mal güvenliğini sağladığını vurgulamıştır.

2. Kaynağı yazan kişi Osmanlı yönetimiyle ilişkili bir konumda olabilir mi? Bu durum olaylara bakış açısını nasıl etkilemiştir?

Evet, olabilir. Devlete yakın olması, Osmanlı yönetimini olumlu göstermesine ve eleştirel yönleri görmezden gelmesine neden olmuş olabilir.

3. Kronikçinin bu yazıdaki amacı ne olabilir?

Osmanlı Devleti'nin adaletli ve güçlü bir devlet olduğunu göstermek ve yönetimi meşrulaştırmak olabilir.

Kaynak II

Avrupa Kökenli Bir Seyyahın Notu (XVI. Yüzyıl)

“Osmanlıların fethettikleri bölgelerde uyguladıkları iskân düzeni dikkate şayandır. Zira devlet, bazı aileleri eski yurtlarından alarak başka diyarlara nakleder ve onların yerine Anadolu’dan getirilen Türk aileleri yerleştirirdi. Bu değişikliğin her ne kadar Osmanlılar tarafından memleketi daha sıkı kontrol altında tutmak ve yeni düzeni tesis etmek maksadıyla yapıldığı söylenmiş olsa da yerli halkın bir kısmı arasında bu durum huzursuzluk ve tedirginlik uyandırmaktaydı. Söz konusu uygulama yüzünden bazı köylerde eski komşuluk bağları bozulur, halk alışageldiği düzeni kaybettiğini hissedirdi. Yeni gelen Türk aileler, Osmanlı idaresine bağlılıkları sebebiyle devlet tarafından himaye görür; bu durum da yerli halkın ‘ayrıcılık’ algısını güçlendirirdi. Her ne kadar yolların güvenliği sağlanmış, vergilerin düzenli bir şekilde toplanması hedeflenmiş olsa da bu nüfus hareketleri bazı bölgelerde gerginliğe sebebiyet vererek halkın yeni yönetime uyum sürecini uzatmaktaydı.”

1. Bu kaynakta iskân politikasına ilişkin hangi eleştirel yönler bulunmaktadır?

Zorunlu yer değiştirmelerin halk arasında huzursuzluk yarattığı, komşuluk ilişkilerinin bozulduğu ve bazı grupların ayrıcalıklı algılandığı eleştirilmektedir.

2. Seyyahın iskân politikasına dışarıdan bakmasının kaynağa ne gibi katkıları ve sınırlılıkları olabilir?

Seyyahın dışarıdan bakması, iskân politikasının yerli halkın bir bölümü üzerinde yarattığı tedirginliği fark etmesini sağlar. Bu yönüyle kaynak, Osmanlı uygulamalarının halkın günlük yaşamına etkisini göstermesi açısından katkı sunar. Ancak seyyah, Osmanlı yönetiminin devlet güvenliği, vergi düzeni ve yol emniyeti gibi gerekçelerini ayrıntılı biçimde bilmediği için politikayı daha çok olumsuz sonuçlarıyla değerlendirmiştir. Bu durum, anlatımın devletin amaçlarını yeterince yansıtmaması bakımından bir sınırlılık oluşturur.

3. Seyyahın gözlemleri ile Osmanlı kronikçisi arasında ne tür farklar görülmektedir?

Kronikçi Osmanlı’yı olumlu ve hoşgörülü gösterirken seyyah uygulamaların halk üzerindeki olumsuz etkilerine dikkat çekmiştir.

Modern Bir Tarihçinin Değerlendirmesi

“Osmanlı’nın iskân ve istimâlet politikaları, tek bir kalıba sığdırılması mümkün olmayan, bölgeden bölgeye ve dönemden döneme farklılık gösteren çok boyutlu uygulamalardır. Devlet, fethedilen her bölgenin sosyo-ekonomik yapısını, nüfus bileşimini, güvenlik düzeyini ve yerel güç dengelerini dikkatle değerlendirir; buna göre farklı yöntemlere başvururdu. Bazı bölgelerde istimâlet politikası, yani yerli halkın desteğini kazanma ve yeni yönetimi benimsetme amacı belirgin biçimde ön plandaydı. Bu yerlerde vergi oranları düşürülür, yerel liderlerle uzlaşma yolları aranır, hukuki güvence ve dinî serbesti sağlanarak toplumsal istikrar hedeflenirdi. Bu yaklaşım özellikle Balkanlar ve Anadolu’nun bazı kesimlerinde hızlı bir entegrasyon süreci yaratmıştır. Öte yandan, stratejik öneme sahip sınırlarda, isyan potansiyeli yüksek bölgelerde veya nüfus dengesinin devlet açısından güvenlik riski oluşturduğu alanlarda iskân politikası daha müdahil bir karakter kazanırdı. Bu gibi yerlerde, sadakati bilinen Türkmen unsurlar yeni fethedilen topraklara yerleştirilirken bazı yerel unsurlar farklı bölgelere nakledilebilirdi. Böylece demografik yapı devletin askerî, siyasi ve ekonomik ihtiyaçlarına göre yeniden düzenlenmiş olurdu. Bu politikaların uzun vadeli sonuçları da çeşitlidir. Bazı bölgelerde toplumsal uyum ve ekonomik canlılık sağlanmış, bazı bölgelerde ise demografik dönüşüm gerilimleri beraberinde getirmiştir. Dolayısıyla Osmanlı iskân ve istimâlet politikaları, basit bir ‘hoşgörü’ ya da ‘zorunlu iskân’ çerçevesine indirgenemeyecek kadar karmaşık, çok katmanlı ve tarihsel bağlamı güçlü uygulamalardır.”

1. Modern tarihçi, Osmanlı iskân ve istimalet politikalarının bölgeden bölgeye ve dönemden döneme farklılık gösterdiğini hangi gerekçelerle açıklamaktadır? Metinden yararlanarak yazınız.

Modern tarihçi, Osmanlı Devleti’nin her bölgenin sosyo-ekonomik yapısını, nüfus durumunu, güvenlik koşullarını ve yerel güç dengelerini dikkate aldığını belirtmektedir. Bu nedenle iskân ve istimalet politikalarının her yerde aynı şekilde uygulanmadığını ifade etmektedir.

2. Metne göre modern tarihçinin Osmanlı iskân ve istimalet politikalarını değerlendirirken benimsediği yaklaşım bu politikaların sonuçlarını anlamada nasıl bir katkı sağlamaktadır?

Modern tarihçinin çok yönlü yaklaşımı, Osmanlı iskân ve istimalet politikalarının bazı bölgelerde toplumsal uyum ve ekonomik canlılık sağlarken, bazı bölgelerde ise gerilimlere yol açtığını göstermektedir. Böylece bu politikaların hem olumlu hem de olumsuz sonuçları birlikte değerlendirilebilmektedir.

3. Kaynak I, Kaynak II ve Kaynak III metinlerini dikkatlice inceleyiniz. İncelemeleriniz sonucunda, her bir kaynağın Osmanlı Devleti'nin fethettiği topraklarda uyguladığı iskân ve istimalet politikalarını hangi yönleriyle yansıttığını, hangi açılardan sınırlı kaldığını ve bu sınırlılıkların neden ortaya çıkmış olabileceğini tabloya uygun şekilde yazınız.

Kaynak	İçerik	Sınırlılık	Bu sınırlılık neden ortaya çıkmış olabilir?
Kaynak I	Osmanlı iç politikası	Tek taraflı, eleştiri yok	Devlete yakın olması/ bakış açısı
Kaynak II	Osmanlı iç politikası	Tek taraflı, sınırlı gözlem	Osmanlı'yı dışarıdan tanıması/ bakış açısı
Kaynak III	Osmanlı iç politikası	Yorum ağırlıklı	Kaynak gösterilmemiş olması

4. Aşağıda verilen cevapları Kaynak I, Kaynak II ve Kaynak III'te yer alan bilgilerle ilişkilendirerek inceleyiniz. Bu cevaplardan hareketle her üç kaynağı birlikte değerlendiren sorgulayıcı ve anlamlı sorular yazınız.

SORULAR

- 1) Osmanlı Devleti'nin iskân ve istimalet politikalarının farklı kaynaklarda farklı biçimlerde aktarılmasının nedenleri neler olabilir?
- 2) Kronikçi, seyyah ve modern tarihçi Osmanlı'nın iskân ve istimalet politikalarını hangi açılarından farklı değerlendirmiştir?
- 3) Kaynağı yazan kişinin kimliği ve amacı, Osmanlı'nın iskân ve istimalet politikalarına yönelik yorumları nasıl etkilemiştir?
- 4) Aynı Osmanlı politikalarının bazı kaynaklarda olumlu, bazılarında eleştirel şekilde ele alınmasının temel nedeni nedir?

CEVAPLAR

- 1) Farklı kaynakların yazıldığı dönemler, yazarların amaçları ve içinde bulundukları siyasi ve toplumsal koşullar, Osmanlı'nın iskân ve istimalet politikalarının farklı şekillerde yorumlanmasına neden olmuştur.
- 2) Kronikçi olayları genellikle devlet merkezli aktarırken, seyyah kişisel gözlemlerine dayanır; modern tarihçi ise belgeye dayalı ve karşılaştırmalı bir yöntem izler.
- 3) Kaynak yazarının kimliği ve bakış açısı Osmanlı'nın uygulamalarının olumlu ya da eleştirel biçimde ele alınmasını etkilemiştir.
- 4) Aynı politikaların bazı kaynaklarda hoşgörü ve düzen sağlama amacıyla bazı kaynaklarda ise siyasi çıkar doğrultusunda uygulandığı şeklinde değerlendirilmesi bakış açısı farklılığından kaynaklanır.

OSMANLI HATIRASI

Bosna'da Muhafaza Edilen Ahitname

Fatih Sultan Mehmet'in Bosna-Hersek'i fethinden sonra Fransisken rahiplere özgürlük bahşettiği ahitname, Fojinica'daki yüksek tepe üzerine inşa edilmiş Katolik manastırdaki din adamlarınca asırlardır korunuyor. Manastırdaki müzede bulunan özel bölmede muhafaza edilen ahitname, Osmanlı'nın bölgeden ayrılmasının ardından çok sayıda savaş gören ve farklı devletlerin idaresinde kalan Bosna-Hersek'te bugüne kadar zarar görmeden korunmuş durumdadır.

Aşağıda Bosna Ahitnamesi yer almaktadır:

“Ben Fatih Sultan Mehmet Han, bütün dünyaya ilan ediyorum ki kendilerine bu padişah fermanı verilen Bosnalı Fransiskenler himayem altındadır ve emrediyorum: Hiç kimse adı geçen insanı ve onların kiliselerini rahatsız etmesin, onlara zarar vermesin. Devletimde huzur içerisinde yaşayanlar ve bu göçmen durumuna düşen insanlar özgür ve güvenlik içerisinde yaşasınlar. Ve kaçıp gidenler dönüp korkusuzca kendi manastırlarına yerleşsinler. Ne padişahlık eşrafından ne vezirlerden veya memurlardan ne hizmetkârlarımdan ne de ülkemin vatandaşlarından hiç kimse bu insanların onurunu kırmayacak ve onlara zarar vermeyecektir. Hiç kimse bu insanların hayatlarına, mallarına ve kiliselerine saldırmaz, hor görmesin veya onları tehlikeye atmasın. Hatta bu insanlar başka ülkelerden devlete birisini getirirse onlar da aynı haklara sahiptir... Yemin ediyorum ki emrime uyararak bana sadık kaldıkları sürece tebaamdan hiç kimse bu fermana yazılanların aksini yapmayacaktır.”

Geçmişe Dayanan Dostluk

1847'de İrlanda'daki büyük kıtlık sırasında Sultan Abdülmecid, İrlanda halkına yardım etmek istemiştir. İngiliz yönetiminin kısıtlamalarına rağmen Osmanlı Devleti, nakdî yardımın yanı sıra gıda ve ilaç yüklü üç gemiyi İrlanda'ya göndermiştir. Gemiler Dublin'e alınmayınca yardımlar Drogheda limanına ulaştırılmıştır. Bu yardım, Drogheda halkı tarafından unutulmamış ve bu dostluğun simgesi olarak 1919'da kurulan Drogheda United'ın ambleminde ay-yıldız yer almıştır.

Bordo-mavili renklere sahip olan Drogheda ile Trabzonspor 2010 yılında resmî olarak kardeş kulüp olmuş böylece 163 yıl öncesinde başlayan Türk-İrlandalı dostluğu sportif arenada kuvvetlenmiştir. 2010 yılında ülkemizi ziyaret eden eski İrlanda Cumhurbaşkanı Mary McAleese, Osmanlı Devleti'nin kıtlık zamanı yaptığı yardımın İrlanda halkı tarafından unutulmadığını ve bayrağımızdaki ay-yıldızın bölgenin bir sembolü hâline geldiğini ifade ederek “Drogheda'nın ziyaret edilmesi halinde sahada Türk millî takımının futbol oynadığının zannedilebileceğini” söylemiştir. Bir başka deyişle Osmanlı'nın, bir Osmanlı toprağı olmamasına rağmen kıtlık yıllarında İrlanda halkına yaptığı bu anlamlı desteğin büyük bir manası vardır.

Verilenlerden hareketle aşağıdaki soruları cevaplandırınız.

1. Osmanlı Devleti'nin gayrimüslim halka yönelik izlediği politika hakkında ne söylenebilir? Açıklayınız.

Osmanlı Devleti, fethettiği topraklarda gayrimüslim halka karşı hoşgörölü ve koruyucu bir politika izlemiştir. Bosna'da Fransisken rahiplere verilen ahitname, gayrimüslimlerin dinlerini serbestçe yaşayabildiklerini ve can-mal güvenliklerinin devlet tarafından güvence altına alındığını göstermektedir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin kendi toprağı olmayan İrlanda'ya kıtlık döneminde yardım etmesi, Osmanlı'nın yalnızca siyasi çıkarlarını değil, insani değerleri ve adalet anlayışını da gözettiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, Osmanlı'nın fethettiğı bölgelerde gayrimüslim halka yönelik uzlaşmacı ve istimalet esaslı bir politika izlediğini göstermektedir.

2. Verilen metinlerde Osmanlı Devleti'nin gayrimüslim halka yönelik politikaları belirli bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu bakış açısının, Osmanlı'nın iskân ve istimalet politikalarının değerlendirilmesinde hangi sınırlılıklara yol açabileceğini açıklayınız.

Verilen metinlerde Osmanlı Devleti'nin gayrimüslim halka yönelik politikaları genellikle olumlu ve hoşgörölü bir bakış açısıyla ele alınmıştır. Bosna'daki Fransisken rahiplere verilen ahitname ve İrlanda'ya yapılan yardım örneğı, Osmanlı'nın adaletli ve insani yönünü ön plana çıkarmaktadır. Ancak bu bakış açısı, Osmanlı'nın iskân ve istimalet politikalarının her zaman ve her yerde aynı şekilde uygulandığı izlenimini doğurabilir.

Metinlerde, bu politikaların uygulanmasında yaşanabilecek sorunlara, yerel halkın tepkilerine veya farklı dönemlerde ortaya çıkan uygulama farklılıklarına yer verilmemiştir. Bu nedenle yalnızca olumlu örneklerle dayalı bir değerlendirme yapılması Osmanlı'nın iskân ve istimalet politikalarının eksiksiz ve sorunsuz olduğu şeklinde genelleyici ve sınırlı bir sonuca yol açabilir.

OSMANLIDA İLİM

Ali Kuşçu

Ali Kuşçu, XV. yüzyılın başlarında Semerkant'ta doğmuştur. Babasının Uluğ Bey'in sarayında görevli olması sayesinde küçük yaşta ilim çevreleriyle tanışmış, matematik ve astronomi alanında önemli âlimlerden ders alarak yetişmiştir. Ali Kuşçu, Uluğ Bey'in takdirini kazanmış ve önemli ilmî çalışmalarda bulunmuştur. Ancak Uluğ Bey'in 1449'da öldürülmesiyle ilmî ortam zayıflayınca Semerkant'tan ayrılmış ve hac yolculuğu sırasında Tebriz'e uğramıştır. Burada Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan tarafından Osmanlı padişahı Fâtih Sultan Mehmed'e elçi olarak gönderilmiştir.

Selçuklu vezirlerinden Nizamülmülk, Bağdat'ta Nizamiye Medreselerini kurduğu zaman dönemin alimleri Bağdat'a akın etmişti. Şimdi ise fetih sonrası İstanbul'da gerçekleştirdiği faaliyetlerle Fatih Sultan Mehmed bu şehri bir ilim ve irfan merkezi hâline getirmiştir. Bu sebeple Fâtih Sultan Mehmed, Ali Kuşçu'nun ilminden etkilenecek onun İstanbul'da kalmasını istemiştir. Ali Kuşçu, Ayasofya Medresesinde müderris olarak görev yapmış, Sahn-ı Seman Medreselerinin eğitim programlarının hazırlanmasına katkı sağlamıştır. İstanbul'un enlem ve boylamını hesaplamış ve Fâtih Camii için güneş saati yapmıştır.

1. Metne göre Ali Kuşçu'nun Osmanlı Devleti'nin davetini kabul etme gerekçeleri nelerdir? Açıklayınız.

Ali Kuşçu, Osmanlı Devleti'nin davetini kabul etmesinin temel nedeni olarak ilme verilen değeri göstermektedir. Ayrıca Osmanlı Devleti'nin Sahn-ı Seman Medreseleri gibi güçlü eğitim kurumları kurması ve ilmi devlet politikası hâline getirmesi Ali Kuşçu'nun İstanbul'a gelmesinde etkili olmuştur.

2. Metinde geçen "Nizamiye Medreseleri" ile Osmanlı'nın "Sahn-ı Seman Medreseleri" arasında kuruluş amacı açısından nasıl bir benzerlik kurabilirsiniz?

Her iki medrese de devlet tarafından desteklenen ilmi geliştirmeyi ve nitelikli âlimler yetiştirmeyi amaçlayan kurumlardır. Nizamiye Medreseleri Selçuklular döneminde ilmi canlandırmak için kurulurken, Sahn-ı Seman Medreseleri de Osmanlı Devleti'nde İstanbul'u bir ilim merkezi hâline getirmek amacıyla kurulmuştur. Bu yönüyle her iki medrese, devletin ilme verdiği önemi göstermektedir.

3. Size göre bir devletin ilim ve irfan merkezi olabilmesi için siyasi güç mü, kurumsal yapı mı yoksa ilim insanlarına verilen değer mi daha etkilidir? Açıklayınız.

4. Aşağıdakilerden hangileri bir şehrin “ilim merkezi” olmasını sağlar? Uygun olan unsurları (✓) ile uygun olmayan unsurları (X) işaretleyip nedenlerini yazınız.

Unsurlar	Nedeni
☒ Medrese	Düzenli ve kurumsal eğitim verilir; ilim insanları yetişir ve bilgi aktarımı süreklilik kazanır.
☐ Ordugâh	Askerî amaçlıdır; bilgi üretimi ve ilmi faaliyetlerin merkezi değildir.
☒ Vakıf	Âlimlerin, öğrencilerin ve kurumların ekonomik ve sosyal olarak desteklenmesini sağlar.
☒ Rasathane	Astronomi, matematik ve doğa bilimleri gibi alanlarda bilimsel araştırmalar yapılır.
☐ Kervansaray	Ticaret ve ulaşımı destekler; ilmin doğrudan üretildiği bir kurum değildir.
☒ Hoşgörü Ortamı	Özgür düşünce ve fikir tartışması ortamı ilmin gelişmesini sağlar.
☒ Devlet Desteği	İlim kurumlarının kurulmasını, korunmasını ve sürekliliğini güvence altına alır.
☐ Tersane	Denizcilik ve askerî üretim merkezidir; ilim merkezi olmanın temel unsuru değildir.

5. Aşağıda verilen ifadeleri dikkatle okuyunuz. Her bir ifadede, bir şehrin ilim merkezi hâline gelmesinde şehir, kurum, ilim insanları ve devlet desteği gibi unsurların etkisini düşününüz. Metin ve etkinliklerde elde ettiğiniz bilgilerden yararlanarak her ifade için görüşünüzü size en uygun seçeneği işaretleyerek belirtiniz. Bu bölümde amaç kesin doğru veya yanlış yargılara ulaşmak değil söz konusu unsurlar arasındaki ilişkiyi analiz edebilme, önceliklendirme yapabilme ve kendi görüşünüzü tutarlı biçimde ortaya koyabilmektir. Her bir ifade için yaptığınız tercihin gerekçesini kısaca yazınız.

a) Bir şehrin ilim merkezi olmasında en belirleyici unsur, ilim insanlarına verilen değerdir.

Katılmıyorum

☐

Kararsızım

☐

Katılıyorum

☐

Gerekçe:

b) Bir şehirde güçlü medreseler ve eğitim kurumları yoksa ilim insanlarının tek başına varlığı o şehri ilim merkezi yapmaya yetmez.

Katılmıyorum

☐

Kararsızım

☐

Katılıyorum

☐

Gerekçe:

c) Hoşgörü ve özgür düşünceye açık bir ortam olmadan en gelişmiş ilmi kurumlar bile uzun süre etkili olamaz.

Katılmıyorum

☐

Kararsızım

☐

Katılıyorum

☐

Gerekçe:

ç) İlmin gelişmesi için şehirde sadece eğitim kurumları değil vakıflar ve benzeri sosyal destek yapıları da bulunmalıdır.

Katılmıyorum

☐

Kararsızım

☐

Katılıyorum

☐

Gerekçe:

OSMANLIDA İRFAN GELENEĞİ

Aşağıda yer alan Kanıt I ve Kanıt II metinlerini dikkatlice okuyunuz. Okuma esnasında Osmanlı Devleti'nin ilim ve irfan geleneğinin nasıl oluştuğunu bu süreçte şehirlerin, sosyal kurumların ve şahsiyetlerin ne tür katkılar sağladığını belirlemeye çalışınız.

Kanıt I

Osmanlı Devleti'nin ilim ve irfan geleneği gerek ilk Türk-İslam devletlerinin (Karahanlılar, Selçuklular) kültürel mirasından beslenen gerekse Bursa, Edirne, Kütahya, Amasya ve Konya gibi şehirlerde gelişen kurumsal ve entelektüel yapılarla şekillenen bir süreçtir. Bu şehirlerde günümüze ulaşan medrese, cami, darüşşifa, imaret ve kütüphane gibi sosyal yapılar, Osmanlı ilim hayatının sürekliliğini kanıtlayan tarihsel buluntular niteliğindedir. Örneğin Bursa'daki Orhan Gazi İmaret ve Yıldırım Darüşşifası, sadece dinî ve tıbbî eğitim merkezleri değil, aynı zamanda sosyal dayanışmayı güçlendiren kurumlar olarak Osmanlı irfan geleneğinin temel taşlarını oluşturmuştur. Bursa'daki Yıldırım Medresesi ve Tokat'taki Danişmentliler Beyliğine ait Yağıbasan Medresesi ve Konya'da Selçuklu mirasının devamı niteliğinde kullanılan medrese yapıları da Osmanlı'nın ilmî düşüncüyü önceleyen geleneğini desteklemiş, ilim sahiplerine geniş imkânlar sunarak kültürel devamlılığı pekiştirmiştir.

Kanıt II

Osmanlı Devleti'nin ilim ve irfan geleneğinin oluşmasında şehir ve kurumların yanı sıra, dönemin âlim ve arifleri de önemli rol oynamıştır. Osman Gazi'nin istişare ettiği Şeyh Edebali, Osmanlı siyaset anlayışına manevi bir çerçeve kazandırmış; ilk kadılardan Dursun Fakih, hukuk ve eğitim alanında kurucu etkiler göstermiştir. İlk Osmanlı müderrisi kabul edilen Davud-i Kayseri'nin İznik Medresesi'ndeki çalışmaları, felsefî ve tasavvufî düşüncenin devlet eliyle kurumsallaşmasını sağlamıştır. Emir Sultan'ın Bursa'daki halk irfanına katkıları ve Hacı Bayram Veli'nin Ankara'dan tüm Anadolu'ya yayılan öğretisi ise Osmanlı toplumunda ilim ile irfanın birlikte gelişmesine öncülük etmiştir. Bu şahsiyetlerin eserleri ve faaliyetleri incelendiğinde, Osmanlı ilim geleneğinin yalnızca kurumlara değil, derin bir manevi ve entelektüel birikime dayandığı açıkça görülür. Şeyh Edebali ahlak, devlet adamlığı ve yönetim anlayışı, Dâvûd-i Kayserî felsefe-tasavvuf sentezi ve bilim yaklaşımı, Dursun Fakih hukuk ve toplumsal düzen, Emir Sultan manevi rehberlik ve toplumsal birlik konularında ilim irfan geleneğinin oluşmasına önemli katkı sağlamışlardır. Hacı Bayram Veli ise manevi ve toplumsal yönü güçlü bir düşünür olarak bu geleneğe katkıda bulunmuştur.

1. Kanıt I ve Kanıt II'yi birlikte değerlendiriniz. Osmanlı Devleti'nin ilim ve irfan geleneğinin oluşumunda şehirler, kurumlar ve şahsiyetler arasındaki ilişkiden biri eksik olsaydı bu durum geleneğin gelişimini nasıl etkilerdi? Açıklayınız.

Osmanlı Devleti'nin ilim ve irfan geleneği, şehirler, kurumlar ve şahsiyetlerin birlikte etkisiyle gelişmiştir. Bu unsurlardan biri eksik olsaydı ilim ve irfan geleneği tam anlamıyla oluşamazdı. Kanıt I'de yer alan şehirler ve kurumlar, ilmin üretilmesi ve sürekliliğinin sağlanması için gerekli ortamı oluşturmuştur. Medreseler, darüşşifalar ve imaretler olmadan ilim düzenli biçimde aktarılamazdı.

Kanıt II'de öne çıkan şahsiyetler ise bu kurumlarda yürütülen faaliyetlere düşünsel ve manevi bir yön kazandırmıştır. Şeyh Edebali, Dursun Fakih ve Davud-i Kayseri gibi âlimler olmasaydı ilim geleneği yalnızca yapı ve kurumlarla sınırlı kalır derinlik kazanamazdı. Aynı şekilde şehirlerin ve kurumların olmadığı bir ortamda da bu şahsiyetlerin etkisi sınırlı olurdu. Bu nedenle Osmanlı ilim ve irfan geleneği, şehirler, kurumlar ve şahsiyetlerin birbirini tamamlamasıyla gelişmiştir.

2. Aşağıdaki tabloda yer alan sosyal kurumların Osmanlı toplumunda sunduğu hizmetleri değerlendiriniz. Her bir kurumun hangi alanlarda (sağlık, iaşe, eğitim, ilim) doğrudan hizmet verdiğini ilgili sütunlara işaretleyerek belirtiniz.

Sosyal Kurum	Verilen Hizmet			
	Sağlık	İaşe	Eğitim	İlim
Cami			✓	✓
Medrese			✓	✓
İmaret		✓		
Darüşşifa	✓		✓	✓
Kütüphane			✓	✓
Vakıf	✓	✓	✓	✓

3. Aşağıdaki görsellerde yer alan sosyal kurumlardan çevrenizde olan ve günümüzde hizmet vermeye devam edenleri belirleyiniz. Elde ettiğiniz bilgileri aşağıdaki tabloya yazınız ve tablodaki bilgileri kullanarak bir sunu hazırlayıp arkadaşlarınızla paylaşınız.

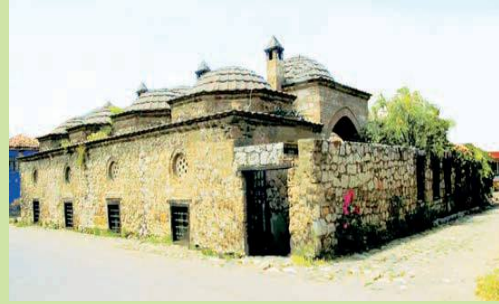
Ulu Camii

İmarethane

Darüşşifa

Medrese

Sosyal Kurum Adı	Bulunduğu yer (il/ilçe)	Ait Olduğu Yüzyıl	Verdiği Hizmet	Fotoğraf

